Bäddar staten för ett »Lega Mälardalen«?

Europas styrka är dess städer, sa Assar Lindbeck en gång. Han har rätt. Visst finns det vacker och behaglig landsbygd i Europa, men det gör det på många andra håll i världen också. Men kulturstäder som är mer än uthärdliga är det ont om i världen i övrigt. Antingen är städer charmlösa, kontorsfyllda, kvällstömda som flertalet amerikanska städer. Eller också sprängs de av slum och trängsel och larm och bilar som asiatiska städer.

Europa, däremot, har städer som hela den övriga världen med glädje reser till, vandrar i, njuter av. Städer där den som har råd hellre bor mitt i stan än flyr till dess utkanter.

I samtal om Europas framtid är »stadsstatens återkomst« ett av huvudstråken. I flera länder har städerna, med omgivning, längre rötter i den långa historien än vad »nationen« har. I Italien känner besökaren rent fysiskt hur rika gamla städer som Florens, Venedig, Bologna bär sin egen stolta identitet – lyckligtvis utvecklas stadsstaternas krig numera mest i fotbollsligan och inte i de former som Machiavelli beskrev.

Även i Tyskland, det glömmer man lätt, är furstendömena äldre än nationen; grundandet av den tyska nationalstaten var inget teparty. Bayern och Bremen växer i anspråk inom den tyska federationen när de gamla definitionerna av både Öst- och Västtyskland rämnat, berättar vår tysklandsambassadör Mats Hellström på Stockholmsbesök. Städerna vänder sin längtan, sin »drang«, i olika väderstreck – München mot Italien,

Hamburg mot Norden, Berlin mot Centraleuropa (men också sin vända).

Berlin är på väg att bli Europas kulturhuvudstad, i vid mening. På konferenser om Europa presenteras ofta de bästa sociala undersökningarna av institut med centrum i Berlin. Berlin har inte mycket av industri, men desto mer av kultur och vetenskap.

Är »borgmästarnas Europa« ännu ett skikt, vid sidan om »provinsernas«, »nationernas« och »staternas«? Ja, borgmästare kommer samman allt mer, konfererar allt flitigare, konspirerar allt oftare.

Mellan region och stad finns nära samspel. Norra Italiens självkänsla påverkas av att Milano är Europas rikaste stad. Kataloniens strävan mot självständighet hämtar kraft ur Barcelonas enorma lyft. Dynamiken i Skottlands självständighetssträvanden kommer numera i hög grad ur det faktum att både Glasgow och Edinburgh – och området mellan dem – är utomordentligt framgångsrikt ifråga om sådant som IT och finansmarknad men även inom design och arkitektur.

Skottland sänder nu egna utrikesemissarier till EU i Bryssel och struntar blankt i att Londonregeringen vill ha kontroll över de utrikes kontakterna, berättar professor Helen Wallace på University of Sussex. Kanske antar man euron som mynt i Skottland, när engelsmännen inte vill det.

Lombardiet, nordregionen i Italien, letar efter ett nytt och större hus i Bryssel. Det man har är överfyllt av företrädare för regionen. Alltfler aktörer struntar i Rom och går direkt mot Bryssel. Så sent som 1996 var det förbjudet i italiensk lag för regionerna att överhuvudtaget ha egna representanter i EU:s centrum. I söndags valde italienarna för första gången direkt

presidenter för landets 15 regioner. Klyftan var stor mellan utgången i norr och resultaten i söder.

Det som sker speglar ett fenomen att vara varse. Nationella politiska beslutsfattare har alltid varit inriktade på att motverka de »drabbades« och de missgynnades revolt. Inom EU finns ett helt begrepp för detta, »cohesion«, »sammanhållning«. Man har varit rädd för att underutvecklade regioner skulle revoltera, vilja bryta sig ur den nationella gemenskapen.

Nu händer snarare det omvända. Starka städer och regioner, med stor självkänsla och ekonomisk och kulturell framgång, söker sina egna vägar. Delvis kan de på goda grunder anföra andras slöseri med medel och allmänna vanskötsel. I Belgien vänder sig det hårt arbetande och mycket framgångsrika Flandern mot det mindre så Vallonien. I Italien sinar lusten från det välfungerande norr att finansiera korruption i den söder som styrs av annan historia (se Robert Putnamns stora studie av norra och södra Italien). Katalonien – globalt och modernt orienterat, med Barcelona som centrum – har allt mindre lust att finansiera arbetslöshetskulturer (förenade med omfattande svartarbete) i andra delar av Spanien.

Hur är det i Sverige? När formar Uppsala, Stockholm, Linköping, Malmö, Göteborg en borgmästarnas revolt mot den nationella oförståelsen för växtregionernas betydelse och behov?

Stockholm är nationens huvudstad. Men det är faktiskt inte »Stockholm« som styr Sveriges riksdag och regering. Tvärtom är riksdagen mycket stockholmsfientlig, och regeringspartiet styrs i stor utsträckning av sin starka partiorganisation i Norrland.

Sammanhållning i nationen kräver balans. Framgångsregioner som Stockholm betalar mycket till den kommunala skatteutjämning som är den enskilt viktigaste faktorn bakom den internationellt förbluffande jämlikheten i välfärd över Sverige. Alla kommuner har ungefär lika mycket skattekraft för att klara sådant som skola och vård.

Detta har bland annat Stockholm tålt. Men när betalningen blir mer än 100 procent, när ingen förståelse finns i övriga landet för Stockholmsregionens särskilda problem ifråga om bostadskostnader med mera – då rubbas balansen på ett sätt som får konsekvenser.

I dagens alltmer upplösta värld kan en av följderna mycket väl bli en revolt ut ur nationalstaten från själva dess geografiska centrum. Varför betala till den del av regional- och arbetsmarknadspolitiken som alla vet är misslyckad? Varför godta en statistik som grund för överföringar som inte speglar verkliga förhållanden? Varför följa en regering som bara går in för att sätta käppar i hjulen?

Hur revolten organiseras och manifesteras är svårt att veta. Den kan komma från Mälardalens väljare, och de är många, i nästa val. Den kan gå från att vara vilande till att bilda grund för ett nytt populistiskt parti, som plötsligt växer som en svamp ur jorden, ett »Lega Mälardalen«. Den kan innebära systematiska ansträngningar att med hjälp av EG-domstol och juridiskt trixande förhindra genomslag av stockholmsfientliga regeringsbeslut. Den tar sig också formen av nya allianser som bryter statens makt, som att den forskning som inte får pengar av den svenska nationalstaten säljer sig till andra nationalstater eller till amerikanska pensionsfonder och bolag.

Revoltens olika uttryck blir intressant att följa. Att revolt följer om inte politiken ombalanseras är givet.

23 april 2000